

Konsekwencje finansowe wprowadzenia podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolniczych¹

Wstęp

Główne obciążenie podatkowe gospodarstw rolniczych w Polsce stanowi podatek rolny, funkcjonujący na mocy ustawy z dnia 15 listopada 1984 roku². Pomimo gruntownych reform systemu podatkowego, dotyczących podatków dochodowych i podatku VAT, podatek rolny nadal obowiązuje w zasadniczo niezmienionym kształcie. Przeprowadzona w Polsce tzw. łagodna reforma podatkowa miała wymiar ekonomiczny i prawny, a wynikała z konieczności zreformowania systemu podatkowego, nieadekwatnego do współczesnej gospodarki rynkowej. Celami tych zmian miały być ewolucja świadomości podatkowej społeczeństwa, zwłaszcza w kwestii gospodarowania środkami publicznymi, i nadanie podatkowi jako parametrom decyzyjnym podmiotów gospodarczych cech kategorii ekonomicznych, społecznych i psychologicznych [Owsiak, 2000, s. 389]. Podobną argumentacją motywowano zastąpienie podatkiem rolnym podatku gruntowego, będącego obciążeniem o charakterze przychodowym i niewpływającym w wystarczającym stopniu na rozwój rolnictwa i poszczególnych gospodarstw [Podstawka, 2000, s. 51].

Przedmiotem opodatkowania podatkiem rolnym są grunty sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków jako użytki rolne lub jako grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych, z wyjątkiem gruntów zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza. Najistotniejsze zmiany w podatku rolnym zaczęły obowiązywać od 1 stycznia 2003 roku³. Na mocy ustawy zmieniono zakres przedmiotowy podatku (rozszerzono system ulg

¹Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008–2010 jako własny projekt badawczy MNiSW nr N N113 032535.

²Ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 roku, tekst jednolity, Dz.U., z 2006 r. Nr 136, poz. 969.

³Ustawa o zmianie ustawy o podatku rolnym z dnia 10 października 2002 r., Dz.U. z 2002 r. Nr 200, poz. 1680.

i zwolnień podatkowych) oraz zróżnicowano wysokość podatku od gruntów rolnych tworzących gospodarstwo i położonych poza gospodarstwem rolniczym.

Polski system podatkowy, pomimo ciągłych nowelizacji, jest określany mianem dyskusyjnego i ułomnego. Obowiązujące rozwiązania zaprzeczają zasadom równości oraz sprawiedliwości poziomej względem podatników [Szczodrowski, 2003, s. 44]. Rolnicy w wyrażanych opiniach nie są zdecydowanymi przeciwnikami zmiany systemu opodatkowania rolnictwa, a swoją akceptację dla nowych rozwiązań dotyczących m.in. opodatkowania dochodów rolniczych uzależniają od niezwiększenia wysokości ciężaru podatkowego [Wasilewski, Gruzziel, 2007, s. 126].

Opodatkowanie rolnictwa w Polsce na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej (UE) wykazuje znaczące różnice. W większości krajów UE powszechnie obowiązującą konstrukcją jest podatek dochodowy od dochodów rolniczych. Opodatkowanie rolnictwa podlega wspólnym zasadom, takim jak w małych przedsiębiorstwach z branż pozarolniczych [Wach, 2005, s. 40–55].

Celem opracowania jest określenie konsekwencji finansowych zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym w gospodarstwach indywidualnych⁴, objętych systemem zbierania danych rachunkowych FADN⁵, położonych w regionach Wielkopolska i Śląsk oraz Mazowsze i Podlasie. Regiony te reprezentują przekrój warunków przyrodniczych, organizacyjnych oraz ekonomicznych Polski na linii zachód-wschód. Region Mazowsze i Podlasie obejmuje województwa: mazowieckie, podlaskie, łódzkie i lubelskie, i został wybrany z uwagi na lokalizację w środkowej części Polski, która reprezentuje przeciętne warunki gospodarowania w stosunku do pozostałych regionów kraju. Region Wielkopolska i Śląsk obejmuje województwa: wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, dolnośląskie oraz opolskie. Województwa te charakteryzują się bardzo korzystną strukturą agrarną gospodarstw rolniczych oraz wysokim poziomem dochodowości produkcji i korzystnymi w stosunku do regionu Mazowsze i Podlasie warunkami glebowo-przyrodniczymi. Obiektem wyjściowym do symulacji jest przeciętne (średnie) gospodarstwo rolnicze w danej grupie obszarowej, objęte systemem zbierania danych rachunkowych FADN. Do analizy przyjęto wybrane najliczniejsze typy rolnicze występujące w badanych regionach: „uprawy polowe”, „bydło mlecz-

⁴Artykuł stanowi syntezę dokonanych obliczeń szczegółowo przedstawionych w publikacjach: Wasilewski M., Gruzziel K., 2008a: Podatek dochodowy w indywidualnych gospodarstwach rolniczych – koncepcja i skutki. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 1; Wasilewski M., Gruzziel K., 2008b: Podatek rolny a podatek dochodowy w gospodarstwach rolniczych – konsekwencje zmian. Wieś i Rolnictwo, nr 2.

⁵FADN – Farm Accountancy Data Network – Sieć Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.

ne, „zwierzęta ziarnożerne” oraz „uprawy i zwierzęta różne”⁶. Analizie poddano gospodarstwa rolnicze z następujących grup obszarowych UR: 5–15 ha, 15–25 ha, 25–75 ha oraz 75–125 ha⁷. Dane empiryczne pochodzą z 2004 roku. Łącznie w regionie Wielkopolska i Śląsk analizą zostało objętych 3323 gospodarstwa, a w regionie Mazowsze i Podlasie 3719 gospodarstw. Zasadnicza uwaga została zwrócona na wielkość obciążeń ponoszonych z tytułu potencjalnego podatku dochodowego i relacji do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego.

Przyjęto dwa warianty określania obciążeń gospodarstw rolniczych podatkiem dochodowym. Formuły obliczania wysokości dochodu do opodatkowania częściowo przypominają zasady określania kategorii dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według FADN. W obu przypadkach punktem wyjścia jest wartość produkcji, natomiast kategorię końcową określono jako wynik podatkowy będący podstawą naliczania potencjalnego podatku dochodowego. Warianty określania podstawy do opodatkowania mają charakter modeli⁸: pierwszego (I)⁹ i drugiego (II)¹⁰. Należy mieć na uwadze, że możliwość rozwiązań podatkowych

⁶Typ rolniczy określany jest udziałem Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej (SGM) poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej wartości SGM gospodarstwa i odzwierciedla system produkcji danego gospodarstwa.

⁷Institut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IE-RiGŻ-PIB) – Agencja Łącznikowa Polskiego FADN w Warszawie, zgodnie z założeniami informacyjnymi systemu FADN, udostępnia dane jako wielkość średnią z co najmniej 15 gospodarstw rolniczych, według danego kryterium ich klasyfikacji. Aby spełnić ten warunek dla wydzielonych grup obszarowych w poszczególnych typach rolniczych gospodarstw, konieczne było przyjęcie szerokich przedziałów powierzchni UR.

⁸W rozwiązaniach modelowych saldo podatku VAT z działalności inwestycyjnej jest obliczane jako różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym i naliczonym. Przyjęto, że podatek gruntowy stanowi 10% kwoty dotychczasowego podatku rolnego. Kwota składek na KRUS została obliczona w następujący sposób: $672,2 \text{ zł} \times \text{liczba pełnozatrudnionych w gospodarstwach w skali roku}$ według informacji o stawkach publikowanych przez KRUS. Przeciętna składka dobrowolnego ubezpieczenia na życie według Rocznika Statystycznego GUS (2005 r.) wyniosła w 2004 roku 765 zł. Średnia składka majątkowych ubezpieczeń dobrowolnych według Rocznika Statystycznego GUS (2005 r.) wyniosła w 2004 roku 488 zł.

⁹Założenia do modelu pierwszego (I): 1) Stopa podatku dochodowego – 19%. 2) Podstawę opodatkowania stanowi: dochód do opodatkowania = przychody ze sprzedaży – koszty uzyskania przychodu. 3) Przychody wyłączone z opodatkowania: różnica stanu zapasów, dopłaty do działalności operacyjnej, saldo podatku VAT z działalności operacyjnej, dopłaty do inwestycji, saldo podatku VAT z działalności inwestycyjnej. 4) Zwiększenie kosztów podatkowych: składki na KRUS, podatek gruntowy. 5) Zmniejszenie kosztów podatkowych: podatek rolny (został zastąpiony podatkiem gruntowym).

¹⁰Założenia do modelu drugiego (II): 1) Stopa podatku dochodowego – 19%. 2) Podstawę opodatkowania stanowi: dochód do opodatkowania = przychody ze sprzedaży – koszty uzyskania przychodu. 3) Przychody wyłączone z opodatkowania: różnica stanu zapasów, przychody z produkcji nierolniczej, saldo podatku VAT z działalności operacyjnej, saldo podatku VAT z działalności inwestycyjnej. 4) Zwiększenie kosztów podatkowych: podatek gruntowy. 5) Zmniejszenie kosztów

w tym zakresie jest bardzo duża, natomiast przedstawiona propozycja wykorzystuje podstawowe założenia systemu podatkowego. W modelu pierwszym przyjęto, że gospodarstwa rolnicze będą opodatkowane na zasadach zawartych w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych, natomiast w modelu drugim uwzględniono dodatkowo podstawowe rozwiązania obowiązujące w ramach podatku dochodowego od osób fizycznych. Argumentem uzasadniającym takie podejście jest fakt, że gospodarstwa rolników indywidualnych mają charakter czysto rodzinny i łączą w sobie działalność gospodarczą (rolniczą) z jednoczesną pracą we własnym gospodarstwie.

Wyniki badań

W tabelach 1 i 2 przedstawiono skutki finansowe wprowadzenia podatku dochodowego w gospodarstwach rolniczych położonych w regionach Wielkopolska i Śląsk oraz Mazowsze i Podlasie. W założeniach modelu I symulacji zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym, nieuwzględniającego ulg i zwolnień, wynik podatkowy jest równy kategorii dochodu do opodatkowania. W obu regionach w modelu I ujemny wynik podatkowy stwierdzono w gospodarstwach o powierzchni 5–15 ha UR o typie „uprawy i zwierzęta różne”. W obu regionach wysokie wartości wyniku podatkowego odnotowano w gospodarstwach o jednokierunkowych typach rolniczych „bydło mleczne” i „zwierzęta ziarnożerne”. Potwierdza to wysoką efektywność produkcji gospodarstw o tych typach rolniczych.

W regionie Wielkopolska i Śląsk w gospodarstwach o powierzchni do 25 ha UR najwyższy wynik podatkowy stwierdzono w tych o typie „zwierzęta ziarnożerne”, a o powierzchni powyżej 25 ha UR – o typie „bydło mleczne” (tab. 1). W regionie Mazowsze i Podlasie w gospodarstwach z poszczególnych grup obszarowych najwyższy wynik podatkowy odnotowano w tych o typie „zwierzęta ziarnożerne” (tab. 2). W regionie Wielkopolska i Śląsk w gospodarstwach największych obszarowo o tym typie rolniczym odnotowano ujemny wynik podatkowy. Ponadto, brak dochodu do opodatkowania stwierdzono w gospodarstwach o powierzchni 5–15 ha oraz 25–75 ha UR o typie „uprawy i zwierzęta różne” (tab. 1). W regionie Mazowsze i Podlasie ujemny wynik podatkowy określono w gospodarstwach o powierzchni 5–25 ha UR o typie „uprawy i zwierzęta różne”.

tów podatkowych: podatek rolny (został zastąpiony podatkiem gruntowym). 6) Ulgi i zwolnienia od dochodu do opodatkowania: zwolnienie w wysokości limitu wpłat na Indywidualne Konto Emerytalne w kwocie 3435 zł w 2004 roku, składki na KRUS, składki na dobrowolne ubezpieczenie na życie, składki na dobrowolne ubezpieczenia gospodarcze, ulga inwestycyjna o charakterze budowlanym w wysokości 5% wartości inwestycji od kwoty 100 tys. zł rozłożonej na 5 lat, minimalny dochód na poziomie kwoty wolnej od podatku PIT w 2004 roku w kwocie 2789 zł.

Tabela 1

Skutki finansowe wprowadzenia podatku dochodowego w gospodarstwach rolniczych z regionu Wielkopolska i Śląsk

Wyszczególnienie	Gospodarstwa według typów rolniczych																							
	uprawy polowe						bydło mleczne						zwierzęta ziarnożerne						uprawy i zwierzęta różne					
	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha				
Model I																								
1. Wynik podatkowy (zł)	4 262	13 548	10 857	40 689	13 161	7 801	17 031	246 779	24 161	19 447	15 020	24 161	19 447	15 020	24 161	19 447	15 020	24 161	19 447	15 020	34 883			
2. Łączna kwota ulg i zwolnień od wyniku podatkowego (zł)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
3. Dochód do opodatkowania (zł)	4 262	13 548	10 857	40 689	13 161	7 801	17 031	246 779	24 161	19 447	15 020	24 161	19 447	15 020	24 161	19 447	15 020	24 161	19 447	15 020	34 883			
4. Kwota podatku dochodowego (zł)	810	2 574	2 063	7 731	2 501	1 482	3 236	46 888	4 591	3 695	2 854	4 591	3 695	2 854	4 591	3 695	2 854	4 591	3 695	2 854	6 628			
Model II																								
1. Wynik podatkowy (zł)	7 207	18 067	20 007	67 236	14 163	9 212	25 522	248 504	24 565	21 519	20 691	24 565	21 519	20 691	24 565	21 519	20 691	24 565	21 519	20 691	52 006			
2. Łączna kwota ulg i zwolnień od wyniku podatkowego (zł)	9 505	10 286	9 883	10 194	9 603	9 738	9 899	10 904	9 554	9 713	9 916	9 554	9 713	9 916	9 554	9 713	9 916	9 554	9 713	9 916	10 316			
3. Dochód do opodatkowania (zł)	-	7 781	10 124	57 043	4 560	-	15 623	237 600	15 011	11 806	10 775	15 011	11 806	10 775	15 011	11 806	10 775	15 011	11 806	10 775	41 690			
4. Kwota podatku dochodowego (zł)	-	1 478	1 924	10 838	866	-	2 968	45 144	2 852	2 243	2 047	2 852	2 243	2 047	2 852	2 243	2 047	2 852	2 243	2 047	7 921			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Tabela 2
Skutki finansowe wprowadzenia podatku dochodowego w gospodarstwach rolniczych regionu Mazowsze i Podlasie

Wyszczególnienie	Gospodarstwa według typów rolniczych																							
	uprawy polowe						bydło mleczne						zwierzęta ziarnożerne						uprawy i zwierzęta różne					
	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	15-25 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha			
Model I																								
1. Wynik podatkowy	6 736	11 817	21 778	83 503	6 566	16 133	38 586	28 754	31 653	37 390	41 089	98 787	-	-	-	-	-	-	-	-	6 309			
2. Łączna kwota ulg i zwolnień od wyniku podatkowego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
3. Dochód do opodatkowania (zł)	6 736	11 817	21 778	83 503	6 566	16 133	38 586	28 754	31 653	37 390	41 089	98 787	-	-	-	-	-	-	-	-	6 309			
4. Kwota podatku dochodowego (zł)	1 280	2 245	4 138	15 865	1 248	3 065	7 331	5 463	6 014	7 104	7 807	18 769	-	-	-	-	-	-	-	-	1 199			
Model II																								
1. Wynik podatkowy (zł)	7 647	14 641	26 108	87 166	6 909	18 171	43 772	33 464	31 721	38 654	43 480	102 515	-	-	-	-	-	-	-	187	10 014	9 403		
2. Łączna kwota ulg i zwolnień od wyniku podatkowego (zł)	9 802	9 859	10 116	10 597	9 651	9 764	9 835	11 193	9 628	9 732	9 862	11 227	9 569	9 735	9 838	10 174	-	-	-	-	-	-		
3. Dochód do opodatkowania (zł)	-2 155	4 782	15 993	76 569	-2 742	8 407	33 937	22 271	22 093	28 921	33 618	91 288	-	-	-	-	-	-	-	-	176	-		
4. Kwota podatku dochodowego (zł)	-	909	3 039	14 548	-	1 597	6 448	4 231	4 198	5 495	6 388	17 345	-	-	-	-	-	-	-	-	33	-		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Najwyższy dochód do opodatkowania (246 779 zł) osiągnięto w gospodarstwach największych obszarowo o typie „bydło mleczne” z regionu Wielkopolska i Śląsk, w których podatek dochodowy osiągnął wartość 46 888 zł. Najniższe kwoty podatku dochodowego w poszczególnych grupach obszarowych gospodarstw z tego regionu odnotowano w przypadku typów rolniczych „uprawy polowe” i „uprawy i zwierzęta różne”. W regionie Mazowsze i Podlasie spośród gospodarstw o powierzchni 5–15 ha UR najniższy podatek (1248 zł) wystąpił w typie rolniczym „bydło mleczne”. Najwyższą kwotę podatku w tym regionie odnotowano w gospodarstwach największych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne” (18 769 zł).

Według założeń modelu II symulacji w regionie Wielkopolska i Śląsk ujemny wynik podatkowy odnotowano tylko w gospodarstwach największych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne”. W regionie Mazowsze i Podlasie dotyczyło to natomiast gospodarstw najmniejszych obszarowo o typie „uprawy i zwierzęta różne”. W obu regionach wynik podatkowy określony zgodnie z założeniami modelu II był wyższy niż w modelu I (tab. 1 i 2).

Kwoty ulg i zwolnień podatkowych występujące w założeniach konstrukcyjnych modelu II cechowało niewielkie zróżnicowanie. Największa różnica pomiędzy regionami wystąpiła w gospodarstwach o powierzchni 75–125 ha UR o typie „zwierzęta ziarnożerne” (951 zł), a najmniejsza w tych o typie „uprawy i zwierzęta różne”. Najniższe kwoty ulg i zwolnień podatkowych stwierdzono w gospodarstwach o typie „uprawy polowe”.

W obu regionach wprowadzenie podatku dochodowego według założeń modelu II byłoby korzystne dla gospodarstw o typie „uprawy i zwierzęta różne”. Dochód do opodatkowania w regionie Wielkopolska i Śląsk stwierdzono tylko w największej grupie obszarowej (41 690 zł), a w regionie Mazowsze i Podlasie w gospodarstwach o powierzchni 25–75 ha UR (176 zł). Ujemne wartości dochodu do opodatkowania odnotowano również w gospodarstwach najmniejszych obszarowo o typach „uprawy polowe” i „bydło mleczne” w regionie Mazowsze i Podlasie. W regionie Wielkopolska i Śląsk ujemny dochód do opodatkowania wystąpił również w gospodarstwach o powierzchni 5–15 ha UR o typie „uprawy polowe”, zajmujących powierzchnię 15–25 ha UR o typie „bydło mleczne” oraz największych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne”. W regionie Wielkopolska i Śląsk w gospodarstwach najmniejszych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne” (w obu modelach) odnotowano najwyższy dochód do opodatkowania. Odzwierciedla to wysoką efektywność produkcji tej grupy gospodarstw (tab. 1).

W regionie Mazowsze i Podlasie w gospodarstwach o typie „zwierzęta ziarnożerne” stwierdzono wyższe kwoty podatku dochodowego niż w regionie Wielkopolska i Śląsk. W gospodarstwach o pozostałych typach rolniczych takiej tenden-

cji nie stwierdzono. Najwyższą kwotę podatku dochodowego (45 144 zł) odnotowano w gospodarstwach największych obszarowo o typie „bydło mleczne”, położonych w regionie Wielkopolska i Śląsk. Była to kwota ponaddziesięciokrotnie wyższa niż w tej grupie gospodarstw z regionu Mazowsze i Podlasie. Największe korzyści z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego byłyby udziałem gospodarstw o typie „uprawy i zwierzęta różne”, spośród których w regionie Mazowsze i Podlasie obciążenia podatkiem dochodowym, w kwocie 33 zł, odnotowano tylko w grupie obszarowej 25–75 ha UR.

W tabeli 3 przedstawiono wskaźniki odzwierciedlające obciążenia podatkiem rolnym i dochodowym w gospodarstwach indywidualnych z regionu Wielkopolska i Śląsk. Zastosowanie założeń modelu I powodowało wyższe kwoty dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na ha UR i mniejszą liczbę grup gospodarstw, w których odnotowano ujemną podstawę do opodatkowania. Niższe wartości dochodu do opodatkowania w modelu I niż w modelu II stwierdzono tylko w gospodarstwach największych obszarowo o typach „uprawy polowe” i „uprawy i zwierzęta różne”, a różnica wyniosła odpowiednio 171 i 77 zł. Tylko w tych grupach gospodarstw w modelu II symulacji stwierdzono wyższe kwoty podatku dochodowego przypadającego na ha UR. Obciążenia podatkowe w modelu II były wyższe o 32 i 15 zł w przeliczeniu na ha UR niż w modelu I. Najistotniejsze zwiększenie podatku dochodowego w modelu I w relacji do rozwiązań modelu II odnotowano w gospodarstwach najmniejszych obszarowo, o typach „uprawy polowe”, „bydło mleczne” oraz „zwierzęta ziarnożerne”. Różnice w przeliczeniu na ha UR wynosiły odpowiednio 80, 188 i 164 zł. W regionie Wielkopolska i Śląsk najmniejsze różnice w wysokości podatku dochodowego przypadającego na ha UR pomiędzy modelami we wszystkich typach rolniczych odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 25–75 ha (od 3 do 21 zł). W regionie Wielkopolska i Śląsk korzystniejszym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie podatku dochodowego według założeń modelu II (wzrost liczby gospodarstw osiągających ujemny dochód do opodatkowania i mniejsze kwoty podatku dochodowego w przeliczeniu na ha UR).

Wyższe obciążenia podatkiem dochodowym w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną stwierdzono w modelu I. Wyjątek stanowiły gospodarstwa największe obszarowo o typie „uprawy polowe”, w których podatek dochodowy w modelu II był wyższy o 1217 zł/osobę pełnozatrudnioną niż w modelu I. W gospodarstwach o typie „uprawy polowe” w obu modelach kwoty podatku na osobę pełnozatrudnioną zwiększały się wraz z powierzchnią UR. W regionie Wielkopolska i Śląsk tylko w gospodarstwach o typie „zwierzęta ziarnożerne” stwierdzono zmniejszanie obciążeń podatkiem dochodowym na osobę pełnozatrudnioną wraz ze zwiększaniem powierzchni gospodarstw.

Tabela 3 Wskaźniki odzwierciedlające obciążenia podatkiem rolnym i dochodowym w gospodarstwach rolniczych z regionu Wielkopolska i Śląsk

Wyszczególnienie	Gospodarstwa według typów rolniczych																							
	uprawy polowe						bydło mleczne						zwierzęta ziarnożerne						uprawy i zwierzęta różne					
	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha				
Model I																								
1. Dochód do opodatkowania (zł/ha UR)	419	700	253	425	1 515	471	576	2 858	2 272	1 012	394	-	-	127	-	-	-	-	-	395				
2. Podatek dochodowy/ha UR (zł)	80	133	48	81	288	89	109	543	432	192	75	-	-	24	-	-	-	-	-	75				
3. Podatek dochodowy/os. pełnozatr. (zł)	529	956	986	3 027	1 493	790	1 530	12 988	2 865	2 010	1 333	-	-	245	-	-	-	-	-	2 423				
4. Podatek rolny/podatek dochodowy (%)	94,1	49,8	112,0	60,8	12,3	31,7	27,3	0,1	11,6	23,6	46,0	-	-	235,5	-	-	-	-	-	56,5				
5. Wynik podatk./doch. z rodzinn. gosp. roln. (%)	25,9	34,8	19,9	39,1	66,0	22,7	25,8	105,8	57,6	33,7	14,8	23,9	4,6	7,6	3,1	-	-	-	-	23,9				
Model II																								
1. Dochód do opodatkowania (zł/ha UR)	-	402	236	596	525	-	528	2 751	1 412	614	282	-	-	-	-	-	-	-	-	472				
2. Podatek dochodowy/ha UR (zł)	-	76	45	113	100	-	100	523	268	117	54	-	-	-	-	-	-	-	-	90				
3. Podatek dochodowy/os. pełnozatr. (zł)	-	549	920	4 244	517	-	1 404	12 505	1 780	1 220	956	-	-	-	-	-	-	-	-	47				
4. Podatek rolny/podatek dochodowy (%)	-	86,8	120,1	43,3	35,6	-	29,8	0,1	18,7	38,8	64,1	-	-	10,8	-	-	-	-	-	47,2				
5. Wynik podatk./doch. z rodzinn. gosp. roln. (%)	49,9	46,4	36,7	64,7	71,0	26,8	38,7	106,5	58,5	37,3	20,3	18,6	3,3	17,0	10,4	-	-	-	-	35,7				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Relacja podatku rolnego do podatku dochodowego na najniższym poziomie (0,1%) wystąpiła w gospodarstwach największych obszarowo o typie „bydło mleczne” w obu modelach symulacji. W tej grupie gospodarstw zastąpienie podatku rolnego podatkiem dochodowym spowoduje najistotniejsze zwiększenie obciążeń podatkowych. Obciążenia z tytułu podatku rolnego i dochodowego na zbliżonym poziomie (wzrost odpowiednio o 5,9 pkt %) stwierdzono w gospodarstwach najmniejszych obszarowo o typie „uprawy polowe” w modelu I. Ponadto, w tym typie rolniczym w grupie obszarowej 25–75 ha UR zastąpienie podatku rolnego podatkiem dochodowym skutkowałoby zmniejszeniem obciążeń podatkowych gospodarstw w modelach I i II (odpowiednio o 12 i 20,1%). Największe korzyści z tytułu wprowadzenia konstrukcji podatku dochodowego dotyczyłyby gospodarstw o typie „uprawy i zwierzęta różne”, w których najczęściej stwierdzano brak podstawy do opodatkowania, a w modelu I w grupie obszarowej 15–25 ha UR odnotowano ponaddwukrotnie wyższą kwotę podatku rolnego w relacji do potencjalnego podatku dochodowego.

W regionie Wielkopolska i Śląsk wyższe wielkości relacji wyniku podatkowego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w modelu I niż w II stwierdzono tylko w gospodarstwach najmniejszych obszarowo o typie „uprawy i zwierzęta różne” oraz o powierzchni 75–125 ha UR o typie „zwierzęta ziarnożerne”. Stwierdzono różnice na poziomie odpowiednio 1,3 oraz 5,3 pkt %. Tylko w gospodarstwach największych obszarowo o typie „bydło mleczne” (w obu modelach) relacja dochodu do opodatkowania i uzyskiwanego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego była wyższa o około 6 pkt %. Wprowadzenie podatku dochodowego w tych grupach gospodarstw będzie rozwiązaniem najbardziej niekorzystnym. Najniższe relacje wyniku podatkowego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego odnotowano w gospodarstwach o typie „uprawy i zwierzęta różne” o powierzchni do 75 ha UR. Potencjalny dochód do opodatkowania stanowi zaledwie od 3,1 do 17% kwoty osiąganego dochodu. W tych grupach gospodarstw zastąpienie podatku rolnego podatkiem dochodowym w najmniejszym stopniu będzie ograniczać ich dochodowość.

W tabeli 4 przedstawiono obciążenia gospodarstw rolniczych podatkiem rolnym i dochodowym w regionie Mazowsze i Podlasie. Kwoty dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na ha UR były wyższe w założeniach modelu I niż II. Najwyższą podstawę do opodatkowania, w kwocie 3051 zł, odnotowano w gospodarstwach najmniejszych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne”. W tym typie rolniczym w gospodarstwach o powierzchni 5–25 ha UR i 75–125 ha UR w obu modelach wystąpił najwyższy dochód do opodatkowania w poszczególnych grupach obszarowych. W gospodarstwach o powierzchni 25–75 ha UR najwyższe kwoty dochodu do opodatkowania stwierdzono w typie „bydło mleczne”.

Tabela 4

Wskaźniki odzwierciedlające obciążenia podatkiem rolnym i dochodowym w gospodarstwach rolniczych z regionu Mazowsze i Podlasie

Wyszczególnienie	Gospodarstwa według typów rolniczych															
	uprawy polowe				bydło mleczne				zwierzęta ziarnożerne				uprawy i zwierzęta różne			
	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha	5-15 ha	15-25 ha	25-75 ha	75-125 ha
Model I																
1. Dochód do opodatkowania (zł/ha UR)	677	628	557	895	717	995	1 376	313	3 051	1 972	1 128	1 038	-	-	231	73
2. Podatek dochodowy/ha UR (zł)	129	119	106	170	136	189	261	59	580	375	214	197	-	-	44	14
3. Podatek dochodowy/os. pełnozatr. (zł)	649	1 092	1 698	5 030	714	1 601	3 628	1 352	3 512	3 804	3 790	4 588	-	-	729	475
4. Podatek rolny/podatek dochodowy (%)	44,9	40,6	42,0	11,0	30,6	17,4	8,5	3,3	6,7	7,9	11,3	8,2	-	-	79,9	183,7
5. Wynik podatk./doch. z rodzinn. gosp. roln. (%)	55,8	48,0	48,4	61,2	43,0	46,0	59,3	14,4	101,4	69,8	45,4	32,1	13,7	5,0	16,9	5,7
Model II																
1. Dochód do opodatkowania (zł/ha UR)	-	254	409	820	-	519	1 210	243	2 129	1 525	923	960	-	-	5	-
2. Podatek dochodowy/ha UR (zł)	-	48	78	156	-	99	230	46	405	290	175	182	-	-	1	-
3. Podatek dochodowy/os. pełnozatr. (zł)	-	442	1 247	4 612	-	835	3 191	1 047	2 451	2 943	3 101	4 239	-	-	17	-
4. Podatek rolny/podatek dochodowy (%)	-	100,3	57,2	12,0	-	33,3	9,7	4,2	9,5	10,2	13,8	8,9	-	-	3 530,3	-
5. Wynik podatk./doch. z rodzinn. gosp. roln. (%)	63,3	59,5	58,0	63,9	45,2	51,8	67,2	16,8	101,7	71,2	48,1	33,3	11,1	0,9	21,8	8,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN.

W regionie Mazowsze i Podlasie największe różnice w wysokości podatku dochodowego na ha UR określono w gospodarstwach o powierzchni 5–15 ha UR i typach „uprawy polowe”, „bydło mleczne” oraz „zwierzęta ziarnożerne”. Rozbieżności pomiędzy modelami wyniosły odpowiednio 129, 136 oraz 175 zł/ha UR. Najwyższe kwoty podatku dochodowego w modelu I i II stwierdzono w gospodarstwach o typie „zwierzęta ziarnożerne”, odpowiednio w wysokości 580 oraz 405 zł/ha UR. Potwierdza to ewentualne ponoszenie największych obciążeń z tytułu podatku dochodowego przez gospodarstwa o tym typie rolniczym.

Wyższe kwoty podatku dochodowego na osobę pełnozatrudnioną w regionie Mazowsze i Podlasie odnotowano w modelu I, a najwyższe obciążenie, na poziomie 5030 zł, wystąpiło w gospodarstwach największych obszarowo o typie „uprawy polowe”. Najniższe obciążenie podatkowe osoby pełnozatrudnionej (w kwocie 17 zł) wystąpiło w modelu II w gospodarstwach o powierzchni 25–75 ha UR o typie „uprawy i zwierzęta różne”.

Relacje podatku rolnego do podatku dochodowego w regionie Mazowsze i Podlasie przyjmowały wyższe wartości w modelu II niż w I. Można wnioskować, że wprowadzenie podatku dochodowego według założeń modelu II w mniejszym stopniu spowoduje zwiększenie obciążeń podatkowych. Wyższe kwoty podatku rolnego niż podatku dochodowego odnotowano tylko w gospodarstwach o typach rolniczych „uprawy polowe” i „uprawy i zwierzęta różne” w obu rozwiązaniach modelowych. Największe rozbieżności pomiędzy relacją podatku rolnego i dochodowego wystąpiły w gospodarstwach o typie „uprawy i zwierzęta różne”, w których podatek rolny był wyższy o 83,7 pkt % w modelu I w gospodarstwach największych obszarowo oraz o 3430,3 pkt % w modelu II w grupie obszarowej 25–75 ha UR.

Najistotniejsze zwiększenie obciążeń podatkowych na skutek zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym wystąpiłoby w gospodarstwach największych obszarowo o typie „bydło mleczne” i wyniosłoby w modelu I i II odpowiednio 96,7 oraz 95,8%. Wzrost obciążeń podatkowych wystąpiłby również we wszystkich grupach obszarowych gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne” w obu rozwiązaniach modelowych. Największe zwiększenie ciężaru podatkowego we wszystkich typach rolniczych odnotowano w gospodarstwach największych obszarowo.

W regionie Mazowsze i Podlasie w gospodarstwach najmniejszych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne” wynik podatkowy w obu modelach symulacji był wyższy niż kwoty dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Obrazuje to ewentualną skalę ograniczenia dochodowości tej grupy gospodarstw na skutek wprowadzenia podatku dochodowego. Najkorzystniejsze relacje wyniku podatkowego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego wystąpiły w ty-

pach „uprawy i zwierzęta różne”, w których dochód do opodatkowania (w obu modelach) nie przekracza 22% wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego.

Reasumując, można stwierdzić, że wyższe kwoty wyniku podatkowego i dochodu do opodatkowania częściej stwierdzano w regionie Mazowsze i Podlasie. W regionie Wielkopolska i Śląsk wyższy dochód do opodatkowania odnotowano tylko w gospodarstwach o powierzchni 15–25 ha UR o typie „uprawy polowe” oraz największych obszarowo o typach „bydło mleczne” i „uprawy i zwierzęta różne”. Tylko w tych grupach gospodarstw wystąpiły wyższe kwoty podatku dochodowego w przeliczeniu na ha UR, niż stwierdzono w regionie Mazowsze i Podlasie. Zatem gospodarstwa położone w regionie Mazowsze i Podlasie w większym stopniu poniosą konsekwencje finansowe z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego. Największy wzrost obciążeń podatkowych z tytułu zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym w obu regionach ponosiliby rolnicy prowadzący gospodarstwa o typie „zwierzęta ziarnożerne”, zwłaszcza najmniejsze obszarowo, oraz właściciele największych gospodarstw o typie „bydło mleczne”.

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono konsekwencje finansowe wprowadzenia podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolniczych o różnych typach w regionach Wielkopolska i Śląsk oraz Mazowsze i Podlasie. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Największe korzyści z tytułu zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym odnotowano w gospodarstwach o typie rolniczym „uprawy i zwierzęta różne”. W gospodarstwach o tym typie rolniczym najczęściej stwierdzano ujemne wartości dochodu do opodatkowania albo najniższe kwoty podatku dochodowego. Najmniejsze obciążenia podatkowe z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego w gospodarstwach o typie „uprawy i zwierzęta różne” obrazują również relacje wyniku podatkowego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, na poziomie nieprzekraczającym 36%.
2. Zwiększenie obciążeń podatkowych jako skutek finansowy wprowadzenia podatku dochodowego w największym stopniu odnotowano w gospodarstwach o jednokierunkowych typach rolniczych produkcji zwierzęcej. Najistotniejszy wzrost obciążeń podatkowych stwierdzono w gospodarstwach największych obszarowo o typie „bydło mleczne” oraz w najmniejszych obszarowo o typie „zwierzęta ziarnożerne”, w których wynik podatkowy przewyższałby wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Ko-

rzystniejszym rozwiązaniem dla tych grup gospodarstw jest funkcjonowanie podatku dochodowego na zasadach zbliżonych do obowiązujących w ramach podatku dochodowego od osób fizycznych, łącznie z rozbudowanym systemem ulg i zwolnień podatkowych.

3. Typ rolniczy i powierzchnia UR są czynnikami różnicującymi obciążenia gospodarstw podatkiem rolnym i ewentualnym podatkiem dochodowym. Największe korzyści z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego odnieśliby prowadzący gospodarstwa o wielokierunkowych typach rolniczych, zwłaszcza o mniejszej powierzchni UR. W regionie Mazowsze i Podlasie stwierdzono wyższe kwoty podatku dochodowego w relacji do aktualnych obciążeń z tytułu podatku rolnego. W regionie Wielkopolska i Śląsk niższe wielkości relacji wyniku podatkowego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego potwierdzają mniejsze możliwości ograniczenia dochodowości gospodarstw indywidualnych niż w regionie Mazowsze i Podlasie.

Literatura

- OWSIAK S., 2000: *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- PODSTAWKA M., 2000: *System podatkowy w rolnictwie*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- SZCZODROWSKI G., 2003: *Polski system podatkowy. Strategia transformacji*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 roku, tekst jednolity, Dz.U. z 2006 r. Nr 136, poz. 969.
- Ustawa z dnia 10 października 2002 roku o zmianie ustawy o podatku rolnym. Dz.U. Nr 200, poz. 1680.
- WACH K., 2005: *Systemy podatkowe krajów Unii Europejskiej*. Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- WASILEWSKI M., GRUZIEL K., 2007: *Koncepcja i konsekwencje zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym w gospodarstwach rolniczych*. [w:] J. Ostaszewski (red.), *O nowy ład podatkowy*. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- WASILEWSKI M., GRUZIEL K., 2008a: *Podatek dochodowy w indywidualnych gospodarstwach rolniczych – koncepcja i skutki*. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, nr 1.
- WASILEWSKI M., GRUZIEL K., 2008b: *Podatek rolny a podatek dochodowy w gospodarstwach rolniczych – konsekwencje zmian*. *Wiś i Rolnictwo*, nr 2.

Financial Consequences of Income Tax in Individual Farms Introducing

Abstract

In the study an attempt at describing financial consequences of income tax introducing in individual farms situated in FADN regions Wielkopolska i Śląsk and Mazowsze i Podlasie was made.

The highest profits from income tax introducing were stated in agricultural farms type “crops” and “crops and various animals”. The highest burden from income tax introducing for hectare of arable land would occurred in agricultural farms type “granivores” especially of the area 5–15 hectares of arable land.

